

Op zoek naar het nieuwe wonen

► Een maquette van collectief LOW, dat werkt aan een plan voor de bedreigde Gentse wijk Malem.
© Tim Dirven

► Het stijgen van de zeespiegel zou drastische gevolgen hebben voor de wijk, die tussen twee armen van de Leie in ligt.
© Tim Dirven

► Jong en oud werken samen aan een nieuwe toekomst.
© Tim Dirven

TOEKOMSTPLANNEN. De Gentse sociale woonwijk Malem, een 'eiland' midden in de stad, dreigt letterlijk te verdrinken. Kunstenaress Elly Van Eeghem groef in het roemruchte verleden van Malem en probeert samen met collectief LOW

een toekomstplan uit te tekenen.

EVELYNE COUSSENS

In de vroege lentezon ligt de wijk met de witte, uniforme huisjes en hun ontlukende tuintjes er haast romantisch bij. Wie op een bankje aan het centrale Heldenplein zit, zou zich in een lieflijk dorp uit de jaren vijftig wanen, ware het niet dat de horizon ingenomen wordt door een reeks plompe appartementsgebouwen. Twee vormen van sociale woningbouw konden hier niet scherper tegenover elkaar gesteld worden: de door groen omringde laagbouw van de tuinvijken en de hoogbouw van de sociale woonblokken. Of hoe de stedenbouwkundige opvattingen over sociale woningen in drie decennia in elkaars tegendeel vergleden.

Het is in deze groene enclave dat Elly Van Eeghem (°1983) vorig jaar haar project Siedlung presenteerde, het verslag van haar onderzoek naar de Berlijnse tuinvijk Hufeisensiedlung. In de jaren twintig werd het complex gebouwd om de 'gewone man' te huisvesten in een woon-droom van ruimte, groen en sociaal contact. 'Otto Normalverbraucher' kwam er echter nooit wonen: gentrificatie en privatisering deden de utopie vroegtijdig uit elkaar spatten.

De voorstellingenreeks betekende voor Van Eeghem het startschot van een gelijkaardig onderzoek naar verleden, heden en toekomst van de Gentse wijk Malem, aan de hand van gesprekken met bewoners, stedenbouwkundigen, vastgoedontwikkelaars en architecten.

Het eerste waar Van Eeghem op stootte was de kloof tussen het gemythologiseerde en het reële verleden van de wijk. "Ook ik kende de verhalen over spectaculaire vechtpartijen en de Bende van Malem", vertelt Van Eeghem, terwijl

ze ons door de wijk leidt. "Ik ben gaan praten met Patrice Feihle, de toenmalige bendeleider, die nog steeds in Malem woont. Hij zegt dat wat er toen gebeurde te relativiseren valt: meer kattenkwaad dan criminaliteit. De 'Bende' was vooral een groep jonge gasten die vol hormonen zat - veel van de gevechten gingen over meisjes. De Bende heeft later zelf gezorgd voor de aandikking van die verhalen, maar ook de tijd heeft zijn werk gedaan." De verbeelding die in Gent leeft over Malem staat met andere woorden nogal ver van de werkelijkheid, aldus Van Eeghem.

Het mechanisme inspireerde haar. Want als de verbeelding het verleden van een wijk kan kleuren, kan dat dan ook gebeuren met de toekomst? Na een van de voorstellingen van Siedlung vorig jaar kwam Van Eeghem in contact met een groep bewoners.

"Ze stonden na de voorstelling te praten over de vochtproblemen in hun huizen", vertelt Van Eeghem. "Sinds een aantal jaar doen er zich in de wijk vervelende verschijnselen voor: verzakkingen van de macadam, scheurende muren, stijgend grondwater. Een grondige renovatie in 2008 loste de problemen maar tijdelijk op." Van Eeghem ging te rade bij stedenbouwkundigen en ontdekte dat Malem oorspronkelijk gebouwd is op moerasgebied en dat de huisjes op 'olifantenpoten' staan: hoge funderingen die doen denken aan paalwoningen. Inmiddels staan een aantal huizen leeg, omdat ze door de vochtschade niet langer bewoonbaar zijn.

Kinderen

Dat geldt ook voor nummer 1 aan het Heldenplein, waar het collectief LOW (Laboratorium voor de Ontwikkeling van het nieuwe Wonen) zich na het vertrek van de bewoners vestigde. Van Eeghem leidt ons rond in het atelier, toont ons de kamers waar de schimmel tot halfweg de muren naar boven kruipt. In een droogstaande ruimte zijn een tiental bewoners van

verschillende leeftijden intussen druk bezig met vergaderen, tekenen en ontwerpen. LOW is een denktank waarin Malem-bewoners nadenken over nieuwe woonmodellen voor de wijk.

Het uitgangspunt voor hun werkzaamheden is een fictief worstcasescenario: door een stijging van de zeespiegel loopt het eiland Malem helemaal onder water. Hoe kan het nieuwe wonen er gaan uitzien? Drie ontwerpers werden aangetrokken om de denktank technische ondersteuning te geven, maar het fundament vormen de bewoners zelf - de jongste LOW-er is tien jaar oud, de oudsten zijn gepensioneerd.

Van Eeghem: "Voor een architect is het conceptueel interessant om over zo'n scenario na te denken, voor de bewoners is het close to reality. Zij komen met ideeën over paalwoningen, drijfwooningen, boomkruinwoningen. Praktische bezwaren zijn voorlopig van geen tel."

Zo hebben de tienjarige Adil Goossens en Saher El-Asraoui een idee gelanceerd voor een drijvende toren met verschillende platforms, zodat iedereen toch zijn eigen tuintje kan behouden. Architect Ruben D'hont heeft de kindertekening in een 3D-ontwerp gegoten, dat ziet er al heel wat professioneler uit. Van Eeghem: "De professionals bouwen voort op de fantasie van de kinderen. Voor hen is de bewonersgroep, inclusief de kinderen, de bouwheer. Als de kinderen komen aanzetten met het idee voor een drijvende toren kun je dat weglachen, of je kunt daarop voortbouwen. Wij kiezen voor het laatste."

"De bedoeling", zo geeft Van Eeghem nog mee, "is om tegen deze zomer een van de prototypes op punt te stellen. Er zou dan een eerste kijkwoning gebouwd kunnen worden, die opengesteld kan worden voor het publiek."

Leeg grasplein

Het klinkt allemaal heel serieus, maar is het dat ook? Sowieso loopt in de projecten van Elly Van Eeghem fictie en realiteit door elkaar. Hoe ernstig kan dit utopische plan voor de 'redding' van een wijk opgevat worden? Hoe gemeend is haar zachte verzoek, aan het einde van de rondleiding, om als aandeelhouder in het project te stappen? Gaat het Van Eeghem niet veeleer om het durven meedenken over de toekomst?

Ze glimlacht en neemt ons mee. Enkele straten verder toont ze ons een pas aangelegde fietsersbrug die uitkomt op... een leeg grasplein. "Deze brug moet de verbinding vormen met een groter fietstraject, dat er op dit moment nog niet is. De brug leidt nergens naartoe, maar zegt iets over wat zal komen. Mensen vinden de ideeën van LOW misschien absurd, maar zo'n brug die nergens toe leidt is véél absurder - en toch is ze echt. De ontwikkeling van een stad is altijd een kwestie van anticiperen, van het verbeelden van een toekomst die er nog niet is."

'Plan Malem', in het kader van het festival (Im)possible futures, nog op 18/3 van 14u tot 17u30, en op zaterdag 21/3 van 11u tot 17u30.

Reserveer op vooruit.be.

Meer info op campo.nu en impossiblefutures.be